

Lausunto

31.03.2022

Asia: VN/20925/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annetun lain ja kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne, mikäli erottelu alla olevien kysymysten mukaisesti ei onnistu

-

1. Lakiluonnos työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annetun lain muuttamiseksi

Työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun palvelutarpeen arviointia, työttömän työllistymisen kannalta tarkoituksenmukaisen palvelukokonaisuuden suunnittelua sekä työllistymisprosessin etenemistä ja seurantaa koskevat pykälät 3, 4, 5, ja 6.

Esitetty muotoilu ei nosta kunnan vastuuta eikä mahdollisuuksia palvelun tuottajana ja järjestäjän roolia riittävästi esiin, vaikka perustelutekstissä ne ovat mukana. Esitetty muotoilu ei vastaa valmistelussa olevaa hallituksen suunnittelemaa TE-palvelut 2024 –uudistuksesta. On uhkana, että kunnalle jää rooliksi esitetyllä muutoksella vapaaehtoisesti järjestettävät palvelut ja työmarkkinatuen kuntaosuuden maksajan rooli.

Esitettyssä muodossa ei tule riittävästi esiin kunta toimijana (kunnan vapaaehtoisten työllistämispalvelujen laaja-alaisempi rooli). Kaikki työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun asiakkaat eivät välttämättä ole sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeessa. Kunnilla on useita hyvinvointia ja terveyttä sekä työ- ja toimintakykyä tukevia, ylläpitäviä ja ongelmia ennaltaehkäiseviä palveluja. Monella pitkäaikaistyöttömältä puuttuu peruskoulun jälkeinen tutkinto tai aikanaan suoritettu tutkinto ei enää vastaa työmarkkinoilla vaadittavaa osaamista. Vajaa työkyky voi aiheuttaa tarpeen uuden ammattitutkinnon suorittamiseen tai alan vaihtoon. Myös maahanmuuttajataustaisilla on usein tarve aloittaa koulutus peruskoulutasolta lähtien. Kunnat vastaavat koulutuksen järjestämisestä joko yksin tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa.

TYP asiakkaat tarvitsevat usein alkuun sosiaali- ja terveystyöpalveluja ja kuntoutuspalveluja. Kun tilanne paranee, on asiakkaalle looginen jatko kunnan vapaaehtoisissa työllistämispalveluissa. Asiakkaan polku voi kulkea myös kunnan palveluista TYP –palveluketjuun. Esitetyt tekniset muutokset katkaisevat tiedon kulkemisen kunnan ja muiden toimijoiden välillä.

7 § Monialaisen yhteispalvelun järjestäminen ja valtakunnallinen ohjaus (Pykälä sisältää asetuksenantovaltuuden. Asetuksen sisältöä on kuvattu säännöskohtaisissa perusteluissa. Voimassa oleva valtioneuvoston asetus on 1377/2014.)

Pykälän osalta esitetään, että työ- ja elinkeinotoimistolla, sen toimialueeseen kuuluvilla hyvinvointialueilla ja Kansaneläkelaitoksella olisi työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun tarjoamiseksi vähintään yksi yhteinen toimipiste kullakin monialaisen yhteispalvelun johtoryhmään kuuluvien kuntien muodostamalla alueella. Momentin toisessa virkkeessä säädetään riittävän henkilöstöresurssien osoittamisesta monialaiseen yhteispalveluun.

Pykälään pitäisi lisätä ”kunta”, koska kunnilla on myös niiden vapaaehtoisesti järjestämiä työllistämispalveluja ja siten myös henkilöstöä. Esitetyssä muodossa pykälä on epäselvä, koska käytännössä monialainen yhteispalvelu järjestetään toimintamallissa mukana olevien tahojen verkostomaisella yhteistyöllä. Hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveystyöpalvelut järjestetään lähellä asiakasta tai digitaalisesti asiakkaan tarpeesta riippua. Hyvinvointialueen palvelu voidaan antaa myös po toimipisteessä. Käytännössä monissa kunnissa pitkien välimatkojen ja puuttuvan julkisen liikenteen vuoksi asiakkailla ei ole mahdollisuutta tulla yhteen tiettyyn toimipisteeseen.

Muutosesitys:

Työ- ja elinkeinotoimistolla, sen toimialueeseen kuuluvilla kunnilla, hyvinvointialueella ja Kansaneläkelaitoksella olisi työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun yhteinen hallinnollinen toimipiste monialaisen yhteispalvelun johtoryhmään kuuluvien kuntien muodostamalla alueella. Työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun palvelut järjestetään verkostomaisesti lähellä asiakasta yhteispalvelualueeseen kuuluvan kunnan, i hyvinvointialueen tai TE-hallinnon asiakaspalveluissa.

Mitä muuta haluatte sanoa ehdotuksesta?

9 § Monialaisen yhteispalvelun asiakasrekisteri

Kunnille pitäisi myös antaa mahdollisuus käyttää monialaisen yhteispalvelun asiakasrekisteriä ainakin kartoituksen ja asiakassuunnitelman osalta sekä kunnan työllistämispalveluissa tehtävien toimenpiteiden kirjaamiseksi. Asiakkaan palvelukokonaisuuden järjestämiseksi ja ylläpitämiseksi on tärkeää, että myös kunnilla on asiakkaan työllistämisuunnitelman mukaisesti mahdollisuus tehdä kirjauksia kunnan asiakkaalle järjestämistä/tuottamista palveluista. Tämä edellyttää käyttöoikeutta TYPPI-asiakastietojärjestelmään (asiakkaan suostumuksella).

2. Lakiehdotus kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Kustannusten korvaaminen (luku 6)

Kustannusten korvaamisessa hyvinvointialueen mahdollisuus saada korvauksia järjestämisvastuunsa mukaisten sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisestä on ilmaistu riittäväällä tavalla. Sen sijaan tehtäväjako kuntien ja hyvinvointialueiden sekä KELA:n kanssa on syytä täsmentää.

Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten tuen ja asumisen järjestäminen (27-28 §)

Kunnan ja ELY-keskuksen väliset voimassa olevat sopimukset, jotka ovat edellytyksenä perheryhmäkotitoiminnalle sekä osalle korvausten saamista, siirtyisivät kunnilta hyvinvointialueille vuoden 2023 alusta alkaen. Tämän johdosta hyvinvointialueen ja ELY keskuksen ei tarvitsisi sopia erikseen kunkin maahanmuuttajan osalta syntyvistä sopimusta edellyttävistä kustannuksista, jotta hyvinvointialue voisi hakea niihin valtion korvauksia.

Kunta ja ELY-keskus sopivat alaikäisen ilman huoltajaa maahan tulevan lapsen sijoittamisesta kuntaan. Hyvinvointialueen tulisi olla osapuolena kuntaan sijoittamisessa, koska hyvinvointialue vastaa tuen ja asumisen järjestämisestä. Hyvinvointialueen järjestämisvastuuseen sisältyy, että sen on valvottava ja ohjattava vastuulleen kuuluvaa palvelutuotantoa. Hyvinvointialue voi järjestää nämä palvelut itse tai hankkia ne yksityiseltä palveluntuottajalta.

Hyvinvointialue järjestää sosiaali- ja terveystalvelut yhtä kuntaa laajemmalle alueelle ja siten perheryhmäkoti voisi palvella useampaa hyvinvointialueen kuntaa. Perheryhmäkoti sijoittuu johonkin alueen kunnista, jonka tehtäviin kuuluu järjestää alaikäisenä sijoitetun henkilön perustalvelut. Kunnilla on vastuu järjestää varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palvelut. Lisäksi kunnilla on monipuoliset mahdollisuudet tukea kotoutumista erilaisin vapaa-ajan ja kulttuuritoimien palveluin. Kuntien velvollisuutena on myös järjestää hyvinvointia ja terveydettä edistäviä ennaltaehkäiseviä palveluita. Kunnissa toimivilla järjestöillä ja yhdistyksillä on myös mahdollisuus tukea kotoutumista niiden toiminnoilla: vertaistuki, vapaaehtoistyö, harrasteryhmät. Esitetyssä lakiluonnoksessa ei ilmene miten palveluista sovitaan hyvinvointialueen ja useamman kunnan kesken.

Kotoutumisen edistämisestä annetulla lailla säädettäisiin hyvinvointialueille uusi tehtävä liittyen alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten tuen ja asumisen järjestämiseen esimerkiksi perheryhmäkodeissa sekä tukitoimenpiteistä, joiden piirissa lapsi tai nuori voi olla, kunnes hän täyttää 25 vuotta tai kunnes hänellä on huoltaja Suomessa. Tämä on järkevä ratkaisu, koska kyseessä on alaikäiset lapset ja henkilöt, jotka ovat erityisen tuen tarpeessa. Nämä henkilöt tarvitsevat sosiaali- ja terveystalveluissa annettavia perustason ja usein myös erityistason tukia ja palveluita.

Muut hyvinvointialueisiin liittyvät muutosehdotukset

Mitä muuta haluatte sanoa ehdotuksesta?

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kotoutumisen edistämisestä annettua lakia siten, että mahdollistettaisiin hyvinvointialueille lain 6 luvussa tarkoitettujen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä aiheutuneiden kustannusten korvauksien hakeminen.

Jatkossa maahanmuuttaja voi saada palveluja samanaikaisesti useammalta eri järjestämisvastuulliselta taholta, esim. sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista vastaavalta hyvinvointialueelta tai kotoutumisen edistämisen palveluista vastaavalta kunnalta. Tässä kohden on työn ja vastuunjako täsmennettävä.

Toimeentulotukilakiin valmistellaan kuitenkin muutosta, jonka myötä vastuu olisi hyvinvointialueella. Perustoimeentulotuen myöntää Kansaneläkelaitos. Jatkossa hyvinvointialue hakisi kiintiöpakolaiselle tai muulle kuntaan osoitettavalle henkilölle tarvittaessa ennakoivasti toimeentulotukea. Tämä vastuu tulisi olla KELA:n vastuulla, joka muutoinkin vastaa perustoimeentulotuesta. Perustoimeentulotuella katetaan välttämättömät tarpeet.

On keskeistä, että kiintiöpakolaiselle tai muulle kuntaan osoitetulle kotoutumislain 2§:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettulle henkilölle järjestetään heti ensimmäisinä päivinä tapaamisia sosiaalihuollon kanssa, joka voi kuvata miten Suomen sosiaaliturvajärjestelmä toimii ja antaa etuuksiin liittyvää neuvontaa. On hyvinvointialueen vastuulla tarjota etuuksiin liittyvä ohjaus ja neuvonta sekä dokumentoida käydyt keskustelut siten kuin laissa säädetään. Näin menetellen kirjatut tiedot eivät välity kunnan kotouttamispalveluihin. Myös kunnan palveluissa käydään ohjaus ja neuvontakeskusteluja, jotka olisi hyvä dokumentoida. Tätä varten ei ole asiakastietojärjestelmää.

Sosiaali- ja terveydenhuollon osalta neuvonta ja ohjaus tulisi järjestää osana alussa tehtävää neuvontaa ja ohjausta peruspalveluista ja suomalaisesta yhteiskunnasta. Kunnan kotouttamispalveluista henkilö tulisi ohjata hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden palveluihin vain, mikäli alkuarvioinnissa todetaan, että henkilöllä on sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen tuen tarpeita. Alkuarviointiin voisi sisältyä sosiaali- ja/tai terveydenhuollon ammattihenkilön tapaaminen. Henkilöstä ei pidä ”automaattisesti tai varmuuden vuoksi” tehdä hyvinvointialueen sosiaalipalvelujen asiakasta. Kunta vastaa vuoden 2023 jälkeen alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman laatimisesta toimeentulotukea muuten kuin tilapäisesti saaville maahanmuuttajille, joihin sovelletaan kotoutumislakia. Kunta jatkossakin laatii alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman myös muulle maahanmuuttajalle, jonka arvioidaan sitä tarvitsevan. Tätä varten ei ole asiakastietojärjestelmää. Esityksessä ei ilmene miten riittävä tiedonkulku varmistetaan eri toimijoiden välillä.

Penttinen Erkki
Österbottens välfärdsområde - Pohjanmaan hyvinvointialue